

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

Observatori
de l'Estudiant

Estudiants internacionals de màster a la Universitat de Barcelona

Un estudi sobre la seva realitat i evolució

INFORME

Autoria Robert Guerau Valls Figuera
Gabriela Leiva Carrillo

Col·laboració Maria Àngels Alegre Sánchez
Bàrbara León González

Edició Observatori de l'Estudiant
Vicerectorat d'Estudiants i Vida
Universitària

Data de publicació 29 de gener, 2025

Aquesta obra està subjecta a una llicència de Creative Commons Reconeixement No Comercial
Compartir Igual 4.0 Internacional.

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

ÍNDEX

1.	PRESENTACIÓ	4
2.	RESULTATS	10
	2.1. Evolució de l'alumnat internacional	10
	2.2. Les eleccions formatives de l'alumnat internacional	12
	2.3. El perfil sociodemogràfic de l'alumnat internacional	16
	2.4. La procedència de l'alumnat internacional	22
3.	CONCLUSIONS	31
4.	BIBLIOGRAFIA.....	33

1. PRESENTACIÓ

Les dues darreres dècades la mobilitat d'estudiants internacionals (MEI) ha experimentat un creixement significatiu, ja que s'ha passat de dos milions de persones matriculades en institucions d'educació superior (IES) estrangeres a 6,4 milions el 2021 (UIS-UNESCO, 2024). Aquest increment subratlla el paper central que la MEI té en les estratègies d'internacionalització de les IES, atès que aporta beneficis tant acadèmics com culturals. A més de fomentar la diversitat cultural i promoure la qualitat educativa a través de l'intercanvi de coneixements, la mobilitat internacional també reforça el desenvolupament de competències interculturals.

Els beneficis de la MEI s'estenen a múltiples nivells, com mostra la figura 1. En l'àmbit individual, l'alumnat se'n beneficia en termes d'empoderament, adquisició d'idiomes, competències internacionals i creació de xarxes internacionals, cosa que n'impulsa la mobilitat tant social com professional. En el terreny institucional, les IES guanyen prestigi, milloren els estàndards acadèmics i diversifiquen l'alumnat, alhora que enforteixen la participació en xarxes i consorcis internacionals. A escala nacional, la mobilitat contribueix al desenvolupament de personal altament capacitat i genera ingressos econòmics, a més de promoure la cooperació entre països. Finalment, en l'àmbit internacional, la MEI dona suport al desenvolupament de països amb dificultats econòmiques, a més de millorar les relacions geopolítiques.

Beneficis esperats de la mobilitat acadèmica

Font: Maldonado-Maldonado et al. (2021).

Aquest enfocament multidimensional reforça la idea que la mobilitat estudiantil no només beneficia els individus i les institucions, sinó que també té un impacte positiu en les nacions i la cooperació internacional en general. Les dades esmentades i els beneficis que es detallen en la figura 1 justifiquen que la MEI segueixi sent una prioritat dins de les estratègies d'internacionalització de les IES.

Com ja s'ha dit, la mobilitat estudiantil internacional ha crescut significativament en les darreres dècades, impulsada per la globalització i l'augment de la demanda d'experiències acadèmiques a l'estranger. Ara bé, aquest fenomen no es distribueix de manera uniforme, ja que hi ha importants diferències en els fluxos de mobilitat segons els països d'origen i de destinació. En l'escenari mundial, els països asiàtics es destaquen com els exportadors principals d'estudiants internacionals (UIS-UNESCO, 2024): la Xina i l'Índia juntes representen gairebé una quarta part

de l'alumnat matriculat en universitats estrangeres (23,75 %), dada que subratlla la magnitud de la contribució d'Àsia al fenomen de la mobilitat.

D'altra banda, les destinacions preferides es continuen concentrant en regions tradicionalment populars per a l'educació superior. Sis de cada deu estudiants internacionals opten per cursar els estudis a Europa o l'Amèrica del Nord, mentre que els Estats Units i el Regne Unit concentren un 23 % d'aquestes matriculacions. Aquestes nacions han mantingut la posició de lideratge com a destinacions educatives de renom mundial, gràcies al prestigi acadèmic, la infraestructura i les oportunitats professionals.

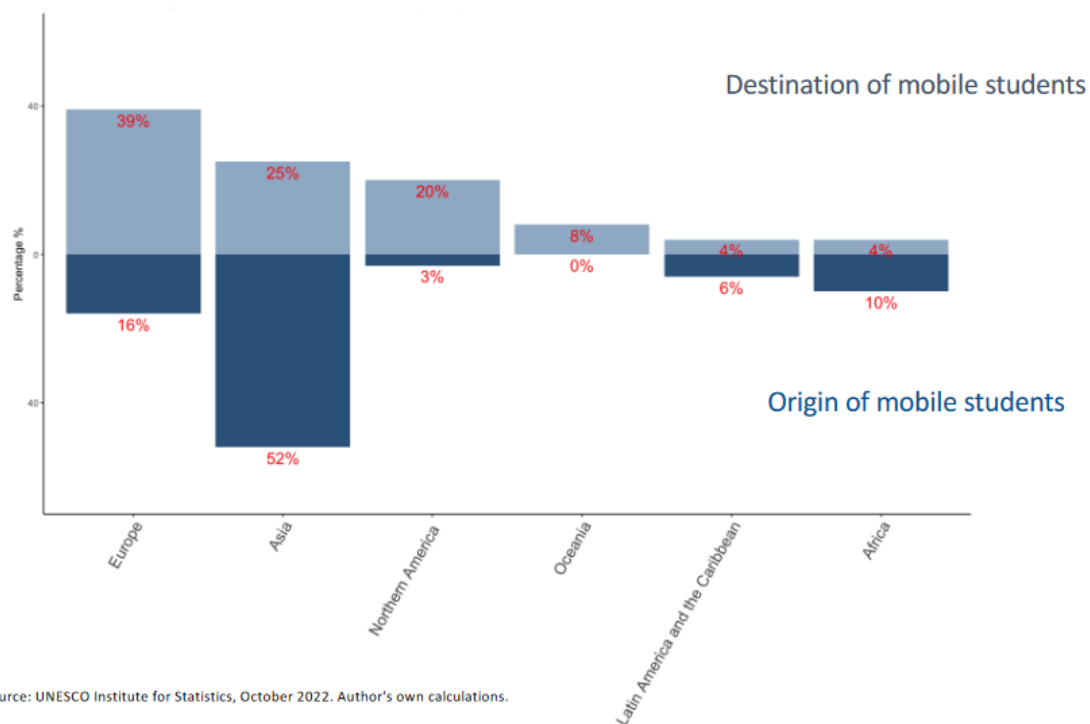
Tot i això, els darrers anys nous actors han començat a guanyar protagonisme en l'atracció d'estudiants internacionals. La Xina, el Japó i Corea del Sud han emergit com a centres d'atracció educativa regional. Això reflecteix un canvi en els patrons de mobilitat, en què les potències asiàtiques no només exporten estudiants, sinó que també estan consolidant les seves pròpies institucions educatives com a destinacions atractives en el panorama global.

La figura 2 il·lustra aquestes tendències: destaca com varien els fluxos de mobilitat entre estudiants entrants i sortints segons les regions de procedència, alhora que subratlla les diferències geogràfiques en les destinacions preferides pels estudiants internacionals.

Figura

2

Percentatge d'estudiants internacionals entrants i sortints per regió de procedència

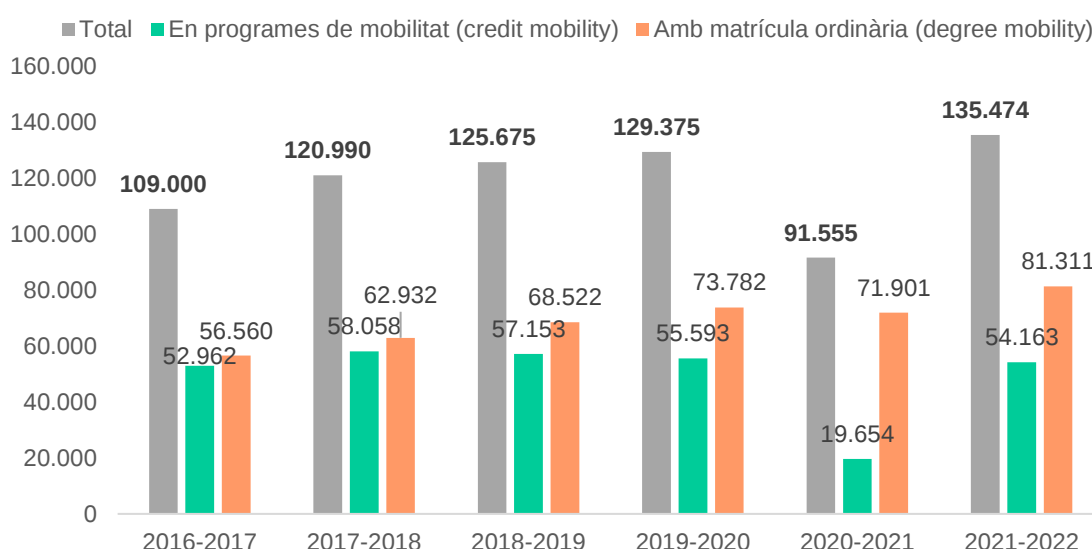

Com se situen Espanya i Catalunya en aquest fenomen global de mobilitat?

A Espanya, el nombre d'estudiants internacionals ha crescut significativament els darrers cinc anys: s'ha passat de 109.522 estudiants (un 7,3 % del total de l'alumnat matriculat en el sistema universitari espanyol, SUE) a 135.474 (8,3 %), tal com mostra la figura 3. Aquest augment ha estat impulsat principalment per la mobilitat per títol (*degree mobility*), en què els estudiants arriben a Espanya per cursar un grau acadèmic complet. En els programes de màster se n'ha observat un notable increment, amb 56.560 estudiants internacionals el curs 2016-2017, que van augmentar a 81.311 el 2021-2022. D'altra banda, la mobilitat per crèdits (*credit mobility*), típica de programes com l'Erasmus+, s'ha mantingut estable al voltant dels 55.000 estudiants, tret del descens temporal causat per la pandèmia de COVID-19.

Figura 3

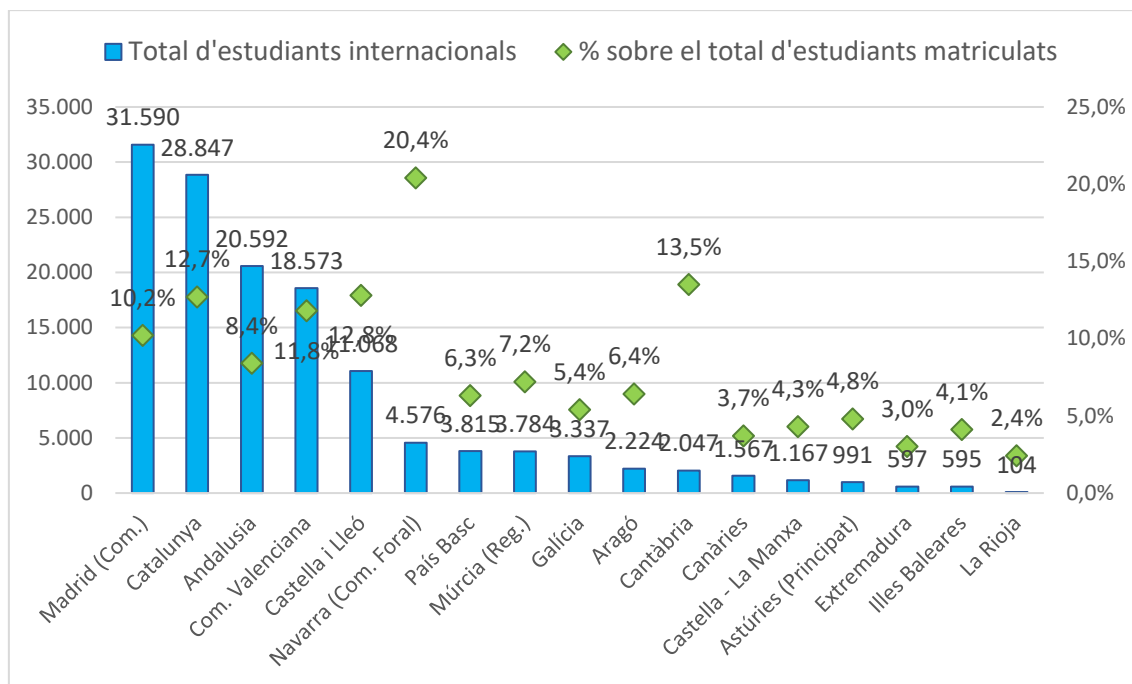
Evolució d'estudiants internacionals entrants en el sistema universitari espanyol, per tipus de mobilitat

Font: Ministeri de Ciència, Innovació i Universitats, 2024, p. 114)

En aquest context, Catalunya i, especialment, Barcelona han emergit com a centres clau per a l'atracció d'estudiants internacionals. L'augment en el nombre d'estudiants internacionals a les seves universitats, especialment en els programes de postgrau, reflecteix aquesta tendència i reforça el paper de la regió com un *hub* educatiu de renom a escala internacional. Les darreres dades publicades a escala nacional (Ministeri de Ciència, Innovació i Universitats, 2024) confirmen el lideratge de Catalunya, que ocupa el segon lloc pel que fa al nombre d'estudiants internacionals entrants.

Distribució del nombre d'estudiants internacionals entrants en el SUE per comunitat autònoma: curs 2021-2022

Font: Ministeri de Ciència, Innovació i Universitats, 2024.

El patró de mobilitat dels estudiants internacionals a Espanya presenta característiques específiques que reflecteixen la diversitat geogràfica dels orígens. Hi sobresurt la superioritat numèrica de l'alumnat que prové de l'Amèrica Llatina i el Carib (ALC), que constitueix una part important de la matrícula en les universitats espanyoles, especialment en els nivells de segon i tercer cicle (màster i doctorat) (Ministeri de Ciència, Innovació i Universitats, 2024). Aquesta tendència, que ha estat consistent al llarg del temps, posa de manifest l'estreta connexió històrica, cultural i lingüística entre Espanya i els països d'aquesta regió.

Això no obstant, en els darrers anys, i en línia amb el panorama internacional, s'han observat canvis en els països d'arribada de l'estudiantat internacional. Espanya i Catalunya han començat a atreure un nombre creixent d'estudiants d'altres regions, cosa que reflecteix una diversificació més gran en els fluxos de mobilitat.

L'anàlisi de la mobilitat nacional, internacional i local posa de manifest el caràcter global, dinàmic i diferenciat d'aquest fenomen. Conèixer de manera detallada el perfil de l'alumnat internacional és essencial per a les IES, ja que els permet adaptar les polítiques i les estratègies d'acollida, d'acompanyament i de retenció d'estudiants de manera més eficaç. A més, disposar d'informació precisa sobre els antecedents educatius, les expectatives acadèmiques, les habilitats

lingüístiques i les dificultats a què es poden enfrontar facilita dissenyar programes de suport més efectius i personalitzats.

Aquest coneixement és clau no només per millorar la planificació institucional i la qualitat dels serveis oferts, sinó també per consolidar la reputació de les universitats i la capacitat que tenen per atreure talent internacional. Entendre el perfil dels estudiants internacionals permet als centres identificar oportunitats de col·laboració intercultural, millorar la integració al campus i oferir una experiència educativa més enriquidora tant per als estudiants internacionals com per als nacionals. En aquest sentit, disposar d'una anàlisi detallada del perfil dels estudiants internacionals contribueix significativament a optimitzar els recursos i serveis universitaris, per tal de reforçar el paper de les universitats com a actors globals al panorama de l'educació superior.

Amb aquest propòsit, l'objectiu d'aquest informe és proporcionar una visió general del perfil de l'alumnat internacional dels màsters universitaris que coordina la Universitat de Barcelona i de l'evolució en el període 2018-2023. A través d'aquesta anàlisi, s'espera oferir una base inicial que contribueixi a comprendre millor aquest col·lectiu i, amb això, donar suport perquè es desenvolupin estratègies institucionals més ajustades a les seves necessitats.

Entre les preguntes clau que es busca respondre hi ha les següents:

- Quina és l'evolució de l'estudiantat internacional en els màsters de la UB?
- Quins són els àmbits d'estudi que interessen a aquests estudiants?
- Quines característiques demogràfiques presenten? De quins països provenen? Com ha evolucionat aquest perfil al llarg del període 2018-2023?
- Quines diferències s'observen per àmbits d'estudi?

Aquest informe es basa en les dades proporcionades per la unitat de Planificació Acadèmica Docent (PAD) de la Universitat de Barcelona, que ha facilitat els registres de matrícula als màsters durant els cursos acadèmics 2018-2019, 2019-2020, 2020-2021, 2021-2022 i 2022-2023. S'hi han inclòs els universitaris i els de caràcter interuniversitari que coordina la UB.

Durant aquest període, es van matricular 17.162 estudiants en un total de 132 màsters. La majoria d'aquests programes són de 60 crèdits (98 màsters), seguits pels de 90 crèdits (vint màsters) i els de 120 crèdits (catorze màsters), i aquests últims són els menys comuns. Aquest desglossament mostra el predomini dels màsters d'un any, encara que algunes facultats ofereixen opcions més àmplies, amb programes de 90 i 120 crèdits.

La població objecte d'anàlisi són els estudiants internacionals matriculats en aquests màsters, cosa que permet obtenir una visió representativa de l'evolució i les característiques d'aquest col·lectiu dins de la institució. Segons la definició d'*estudiant internacional* de la UNESCO, el terme es refereix als estudiants que han creuat físicament una frontera internacional per participar en activitats educatives en un país diferent del país d'origen. El país d'origen es defineix com el

lloc on l'estudiant va completar l'educació secundària; si aquesta informació no està disponible, es pot considerar el país de residència habitual o, com a darrer recurs, la seva ciutadania. Aquesta definició és essencial per diferenciar entre estudiants internacionals i altres perfils, com ara els migrants, els quals podrien haver arribat al país de destinació per motius diferents dels educatius.

En el cas de la Universitat de Barcelona, hem establert criteris específics per identificar estudiants internacionals en els nostres màsters. Aquests criteris inclouen el país de naixement, la nacionalitat i els estudis previs d'accés al màster fets en una universitat estrangera. Aquests criteris estan alineats amb les recomanacions de la UNESCO, ja que ens permeten diferenciar adequadament els estudiants internacionals d'altres persones que ja podrien haver residit al país per motius no relacionats amb l'educació. Aquest enfocament assegura una classificació i una anàlisi correctes dels estudiants internacionals en les polítiques i els estudis de la Universitat, ja que reflecteix la veritable mobilitat internacional.

2. RESULTATS

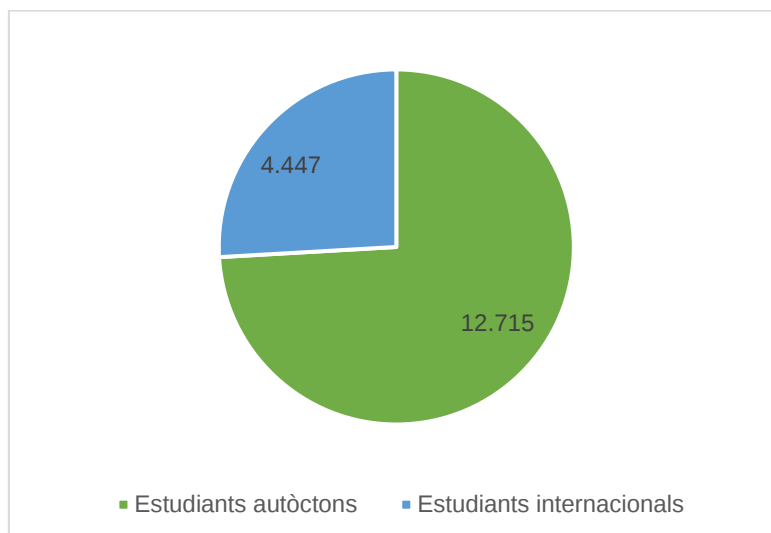
2.1. Evolució de l'alumnat internacional

Quants estudiants internacionals han accedit a un màster a la UB al llarg dels darrers cinc cursos acadèmics? Quina ha estat l'evolució de la matrícula?

La figura 5 mostra la distribució total d'estudiants autòctons i internacionals matriculats als màsters de la Universitat de Barcelona durant el període del 2018-2019 al 2022-2023. Dels 17.162 estudiants, 4.447 són internacionals, xifra que representa el 26 % del total, mentre que 12.715 són autòctons, que representa el 74 %. Aquestes dades subratllen la importància de l'estudiantat internacional en la diversitat acadèmica i cultural de la Universitat, que mostra una presència creixent en els programes de màster.

Figura 5

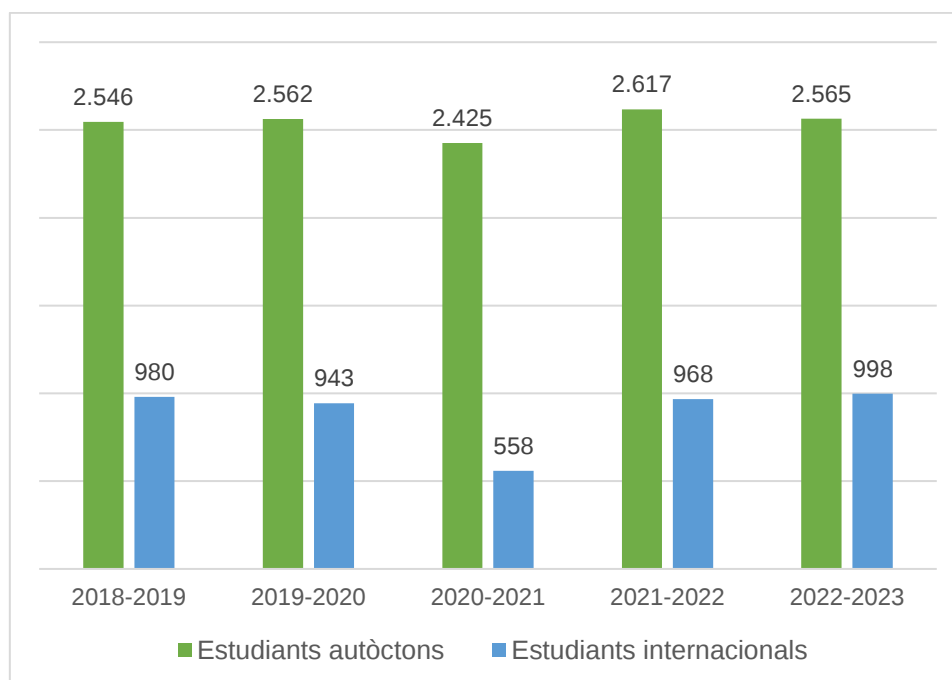
Número total d'estudiants internacionals i autòctons

La figura 6 il·lustra la distribució d'estudiants autòctons i internacionals des del curs 2018-2019 fins al 2022-2023 i proporciona una visió clara de l'evolució en aquest període.

Figura 6

Evolució del nombre d'estudiants internacionals i autòctons

El 2018-2019 els estudiants internacionals van representar el 23 %, amb 983 estudiants internacionals, mentre que els estudiants autòctons constituïen el 77 %.

Durant el curs 2020-2021, a causa de l'impacte de la pandèmia, el percentatge d'estudiants internacionals va caure al 15 %, amb només 558 estudiants internacionals. Si analitzéssim les dades de mobilitat per crèdit, la qual associem als programes com l'Erasmus+, aquest descens en el nombre d'estudiants internacionals encara és més gran: pateix un descens del 60 % entre les persones que participaven en programes de mobilitat per crèdit. Es pot observar una recuperació posterior en els cursos següents: assoleix un 28 % el curs 2022-2023, amb 998 estudiants internacionals, fet que subratlla la tendència de creixement i recuperació en la internacionalització de la Universitat.

Les dades no només evidencien la recuperació del nombre d'estudiants internacionals després del descens causat per la pandèmia, sinó que també s'hi destaca un creixement constant els anys posteriors. Aquesta tendència reflecteix una reactivació de la mobilitat internacional, probablement a causa de l'obertura de fronteres i la implementació de noves estratègies d'internacionalització per part de la UB, cosa que ha contribuït a atreure més estudiants estrangers.

2.2. Les eleccions formatives de l'alumnat internacional

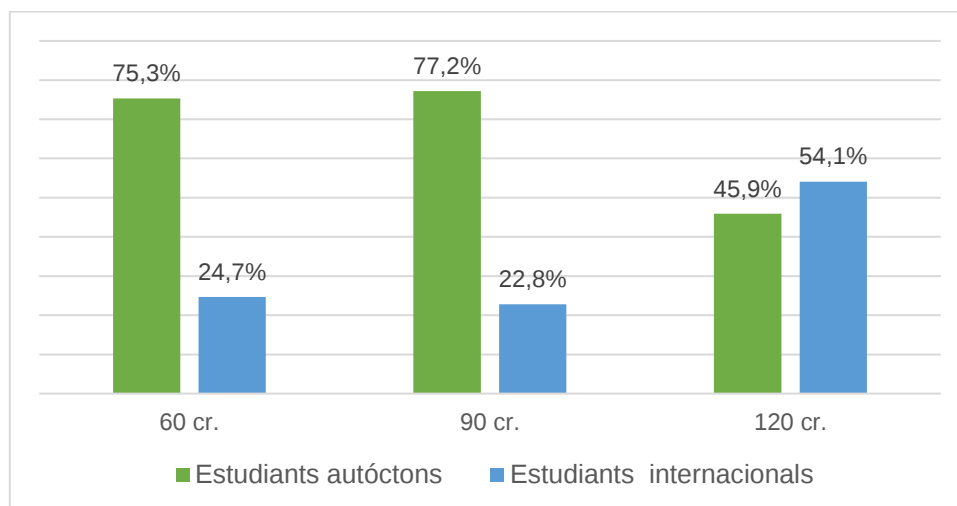
En quin tipus de màster es matriculen? Quina és la realitat de l'estudiantat internacional en els diferents àmbits d'estudi?

La durada del màster és un aspecte important que cal considerar, ja que es relaciona amb el temps al país. El nombre de crèdits d'un màster oficial a la UB està regulat per la normativa europea, seguint l'espai europeu d'educació superior (EEES), i l'espanyola sobre educació superior (Reial decret 822/2021), que regula l'ordenació dels ensenyaments universitaris oficials, juntament amb criteris acadèmics i professionals específics del programa.

En la figura següent es compara la distribució d'estudiants autòctons i internacionals en els màsters de la Universitat de Barcelona, segons el volum de crèdits (60, 90 i 120) de les diferents ofertes formatives. Les dades confirmen que:

Figura 7

Percentatge d'estudiants autòctons i internacionals segons el tipus de màster

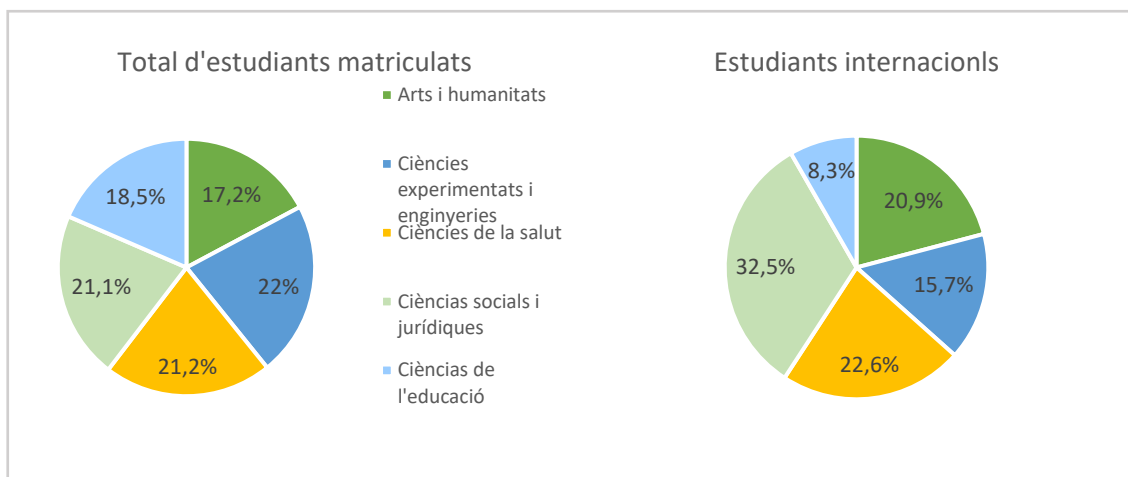
- En els màsters de 60 crèdits els estudiants autòctons constitueixen el 75,3 %, mentre que els internacionals hi són el 24,7 %.
- En els màsters de 90 crèdits la proporció és similar, amb un 77,2 % d'autòctons i un 22,8 % d'internacionals.
- En els màsters de 120 crèdits la tendència s'inverteix, amb els estudiants internacionals que hi representen el 54,1 %, de manera que superen els autòctons (45,9 %).

Aquesta figura subratlla la preferència de l'alumnat internacional per programes més llargs, en comparació amb els autòctons, que tendeixen a triar-ne de més curts. Una possible explicació és que la durada del màster pot contribuir a la consecució de les metes. De fet, els estudiants internacionals arriben a la Universitat de Barcelona per motius diversos: busquen una especialització més gran, l'accés a doctorats, oportunitats de recerca o la possibilitat d'una estada prolongada amb visats d'estudiant.

L'anàlisi segons l'àmbit dels estudis ofereix una altra perspectiva interessant sobre les preferències dels estudiants en el període diana. La figura 8 mostra una comparativa de la distribució per al conjunt de la població i el subgrup d'estudiants internacionals. En el conjunt de la població hi ha una distribució relativament equilibrada, si bé els àmbits de les ciències experimentals i enginyeries, les ciències de la salut i les ciències socials i jurídiques tenen un percentatge lleugerament superior d'estudiants de màster. La imatge de distribució per als estudiants internacionals presenta diferències significatives que s'analitzen amb més detall.

Figura 8

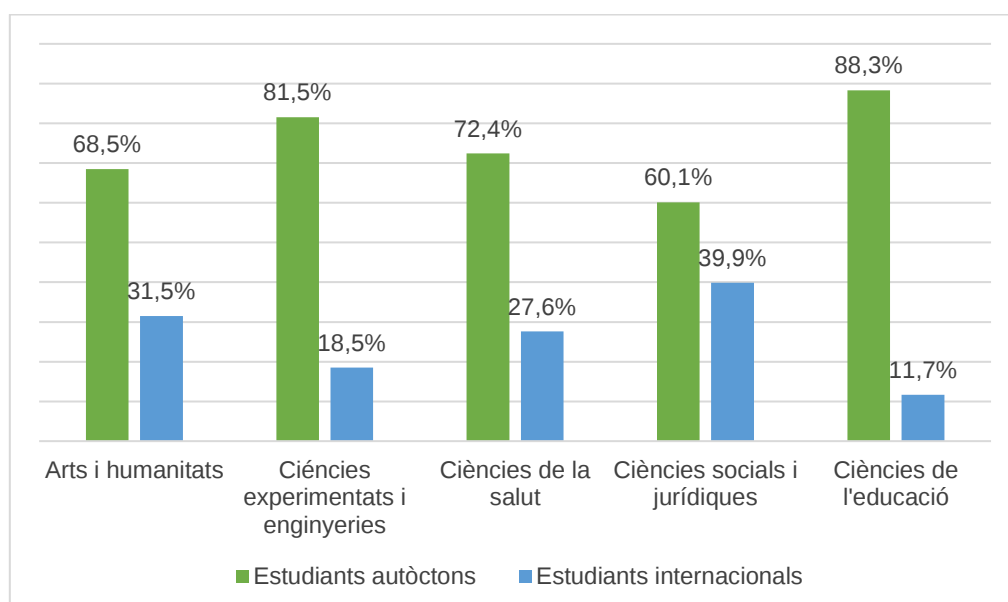
Comparació de la distribució per àmbits d'estudi del total de l'alumnat matriculat en màsters i de l'alumnat internacional

Així, la figura 9 mostra la proporció d'estudiants internacionals i autòctons en diferents àrees d'estudi. En general, els estudiants autòctons són majoria en tots els àmbits, malgrat que els estudiants internacionals tenen una presència considerable, especialment en les ciències socials i jurídiques, que, amb un 39,9 %, són l'àrea amb més capacitat d'atracció per a aquest grup. La proporció d'estudiants internacionals també és significativa en arts i humanitats. No obstant això, en àrees més tècniques, com ara les ciències experimentals i enginyeries i les ciències de l'educació, la seva representació és, en comparació, significativament menor.

Figura 9

Percentatge d'estudiants autòctons i internacionals segons l'àrea d'estudi

La taula 1 mostra que, al llarg del període 2018-2023, les diferències entre les àrees d'estudi pel que fa al nombre d'estudiants internacionals s'han mantingut relativament constants. Els àmbits amb més estudiants, com ara les ciències socials i jurídiques i les ciències de la salut, han mantingut el lideratge en tots cursos. Tot i que s'observen fluctuacions anuals en algunes àrees, les proporcions relatives entre les unes i les altres no han canviat de manera significativa, cosa que indica una estabilitat en la distribució d'estudiants internacionals entre les diferents disciplines.

Taula 1

Evolució del nombre d'estudiants internacionals per curs

Àmbit	Total	2018-2019	2019-2020	2020-2021	2021-2022	2022-2023
Arts i humanitats	929	207	212	118	208	184
Ciències experimentals i enginyeries	698	152	145	76	148	177
Ciències de la salut	1.004	246	214	122	205	217
Ciències socials i jurídiques	1.443	288	281	186	335	355
Ciències de l'educació	371	87	91	56	72	65

Una anàlisi més detallada dins de cada àmbit de coneixement ofereix diferències en el nombre d'estudiants internacionals. La taula 2 mostra els màsters amb més capacitat d'atracció de l'alumnat internacional. En tots els casos, la proporció és molt superior a la mitjana de l'àmbit d'estudi. En el conjunt de la UB, el màster amb més estudiants internacionals és Competències Mèdiques Avançades, de l'àrea de salut.

Taula 2

Tres primers màsters amb una proporció superior d'estudiants internacionals per àmbit d'estudi (del 2018-2019 al 2022-2023)

Àmbit	Màster	Nombre d'internacionals	% d'internacionals sobre el total de matriculats
Arts i humanitats (31,5 %)	Turisme Urbà	91	67,9 %
	Lingüística Aplicada i Adquisició de	80	78,4 %
	Llengües en Contextos Multilingües		
	Espanyol com a Llengua Estrangera: Recerca i Pràctiques Professionals	71	58,2 %
Ciències experimentals	Energies Renovables i Sostenibilitat Energètica	85	48,9 %

i enginyeries (18,5 %)	Ecologia, Gestió i Restauració del Medi Natural	45	22,1 %
	Fonaments de la Ciència de Dades	37	27,6 %
Ciències de la salut (27,6 %)	Competències Mèdiques Avançades	250	69,8 %
	Recerca Clínica	97	38 %
	Medicina Translacional	82	51,9 %
Ciències socials i jurídiques (39,9 %)	Erasmus Mundus en Mercats Globals, Creativitats Locals	174	99,4 %
	Reptes Globals per a la Sostenibilitat	130	92,9 %
Ciències de l'educació (11,7 %)	Empresa Internacional / International Business	116	92,1 %
	Investigació i Canvi Educatiu	60	60 %
	Intervencions Socials i Educatives	51	45,5 %
	Direcció i gestió de centres educatius	46	46,5 %

Una apreciació important per entendre la baixa taxa de mobilitat entrant en l'àrea de ciències de l'educació és la particular casuística del màster en Formació del Professorat de Secundària Obligatòria i Batxillerat, Formació Professional i Ensenyament d'Idiomes, que representa una gran part del total d'estudiants en aquest àmbit (N = 2.082 en el període analitzat). Aquest màster, que és un requisit per exercir la docència a Espanya, té requisits d'accés específics que poden dificultar l'arribada d'estudiants internacionals. Això podria explicar per què aquesta àrea mostra una taxa de mobilitat internacional relativament baixa en comparació amb altres àrees d'estudi a la Universitat.

2.3. El perfil sociodemogràfic de l'alumnat internacional

Quin és el perfil dels estudiants internacionals? Quines diferències hi ha amb els autòctons?

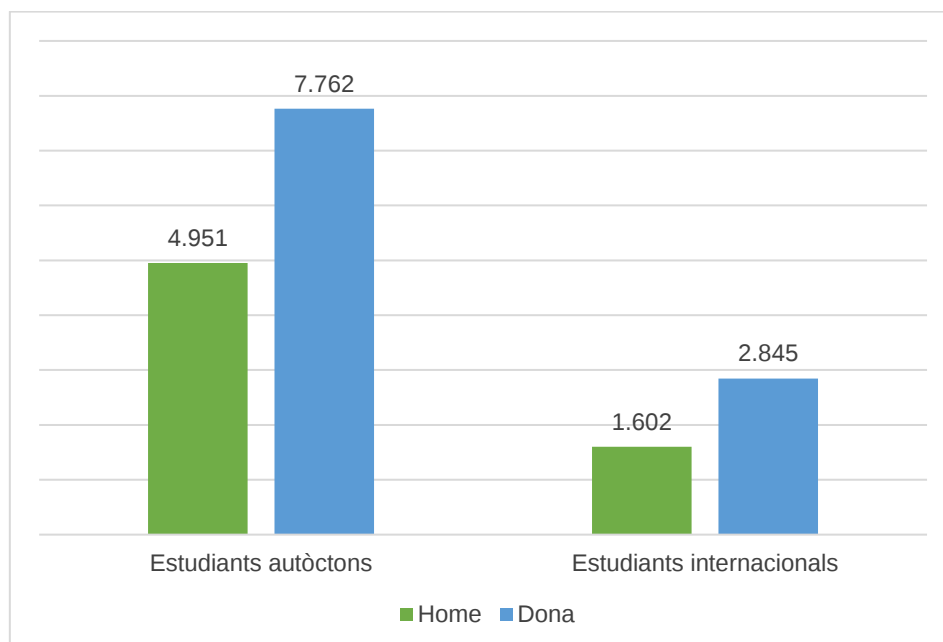
En aquest apartat s'analitzen les característiques de gènere i edat del col·lectiu, i s'observa si hi ha hagut una evolució significativa al llarg dels anys acadèmics i si s'hi identifiquen diferències notables entre homes i dones. També és fonamental analitzar si hi ha patrons específics per àmbits d'estudi, és a dir, si algunes àrees acadèmiques atrauen estudiants de diferents rangs d'edat o gènere.

Quin és el patró de participació de l'estudiantat internacional en els màsters?

El percentatge de dones en el nivell de màster de la UB és del 61,8 %. Entre l'alumnat internacional representen el 64 % del total, mentre que els homes constitueixen el 36 %.

Figura 10

Comparativa de la quantitat d'homes i dones segons la procedència

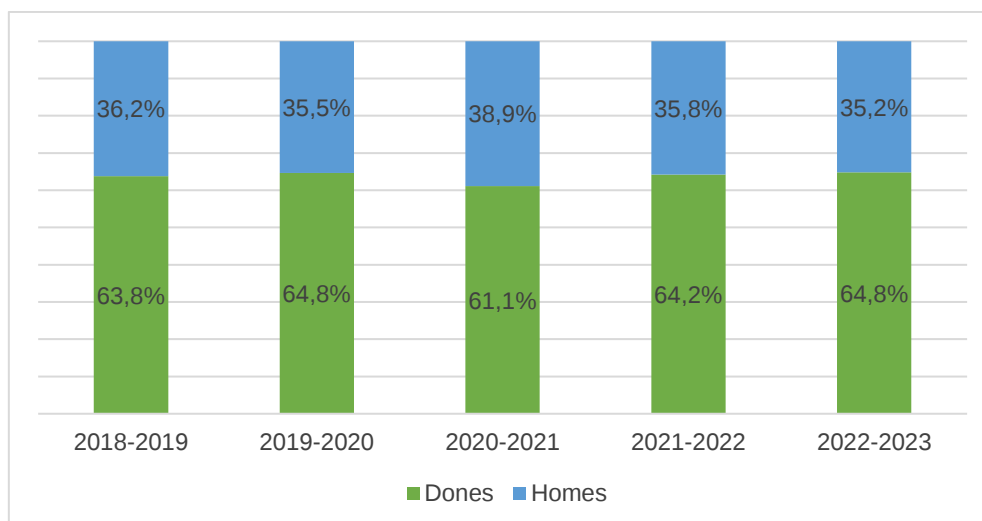

Aquest predomini femení suggereix que les dones aprofiten més la formació superior i les oportunitats de mobilitat internacional. Aquesta dada també reforça la idea que l'educació superior és un àmbit en què les dones busquen avançar en el desenvolupament acadèmic i professional, probablement impulsades per la demanda creixent de qualificació en sectors clau i per les oportunitats que ofereixen els estudis de postgrau a escala internacional. A més, les iniciatives globals i nacionals que promouen la igualtat de gènere i donen suport a la mobilitat estudiantil sembla que tenen un impacte significatiu en aquesta tendència.

La figura 11 suggereix que, de manera constant, les dones han estat la major part de l'alumnat internacional a la UB. Tot i això, el curs 2020-2021 s'observa una lleugera disminució en el percentatge de dones (61,1 %) i un augment en el d'homes (38,9 %). Aquesta variació pot estar relacionada amb l'impacte de la pandèmia, que va afectar de manera diferent la mobilitat internacional, però les xifres es recuperen els anys posteriors.

Figura 11

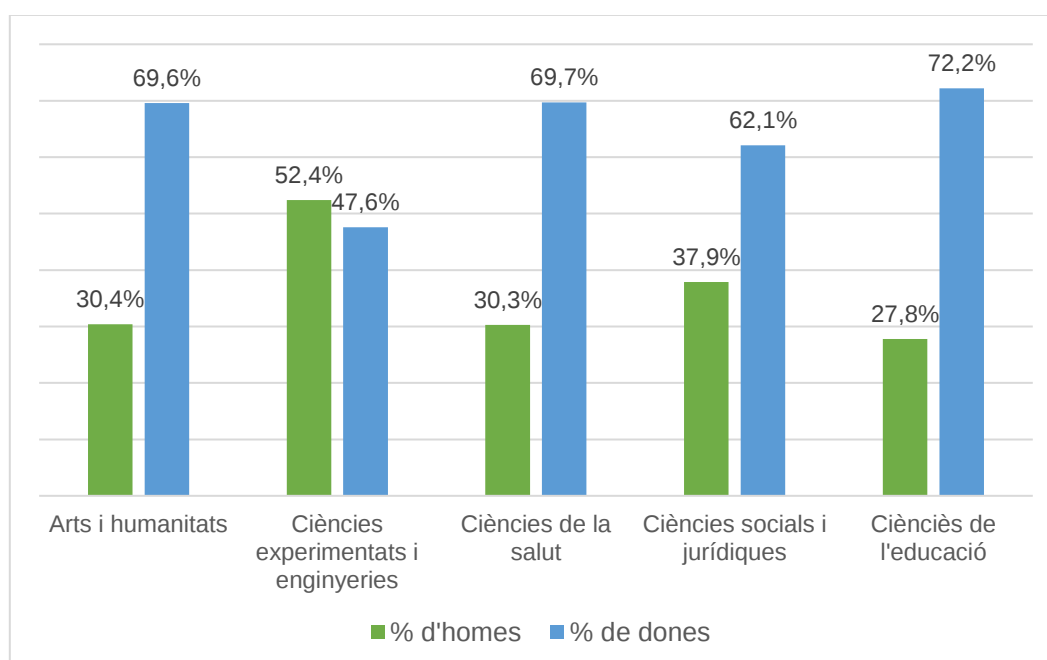
Evolució de la distribució per gènere del percentatge d'estudiants internacionals a la UB

Aquesta anàlisi planteja una pregunta clau: hi ha àrees d'estudi en els programes de màster que atreuen més dones que homes? La figura 12 revela diferències en la distribució per gènere de l'estudiantat internacional segons l'àmbit d'estudi en els màsters de la UB. En general, les dones són majoria, però la magnitud d'aquest predomini varia segons la disciplina.

Figura 12

Distribució d'homes i dones internacionals segons àrea d'estudi

En les ciències de l'educació el 72,2 % de l'alumnat internacional són dones, davant del 27,8 % d'homes. En arts i humanitats les dones constitueixen el 6,6 % del total, mentre que en les ciències de la salut representen un 69,7 %. Aquesta distribució segueix una tendència global, ja que les àrees relacionades amb aquestes professions tendeixen a estar fortament feminitzades.

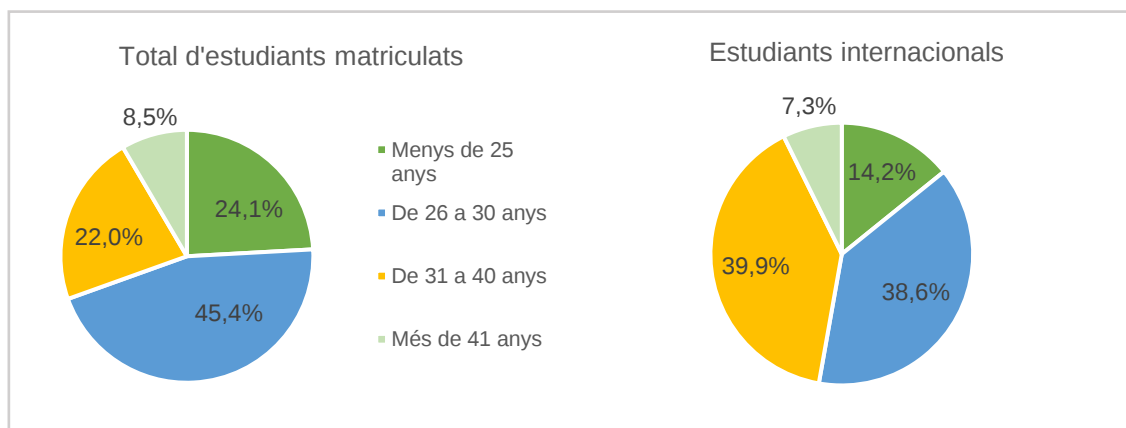
D'altra banda, en les ciències socials i jurídiques també predominen les dones, amb un 62,1 %, davant del 37,9 % d'homes. No obstant això, en les ciències experimentals i enginyeries la distribució és més equilibrada, amb els homes que assoleixen un 52,4 % i les dones, un 47,6 %. Tot i que ha estat una àrea típicament dominada per homes, la participació femenina és considerable, cosa que suggereix un interès creixent de les dones per les disciplines STEM (ciència, tecnologia, enginyeria i matemàtiques).

Quin és el perfil d'edat de l'alumnat mòbil?

La mitjana d'edat en els màsters de la UB és de trenta anys (desviació típica, d. t. = 7,14). El 73 % tenen trenta-un anys o menys, i s'hi observa un percentatge del 10 % amb més de quaranta anys.

Figura 13

Comparació de la distribució per intervals d'edat del total de l'alumnat matriculat en màsters i de l'alumnat internacional

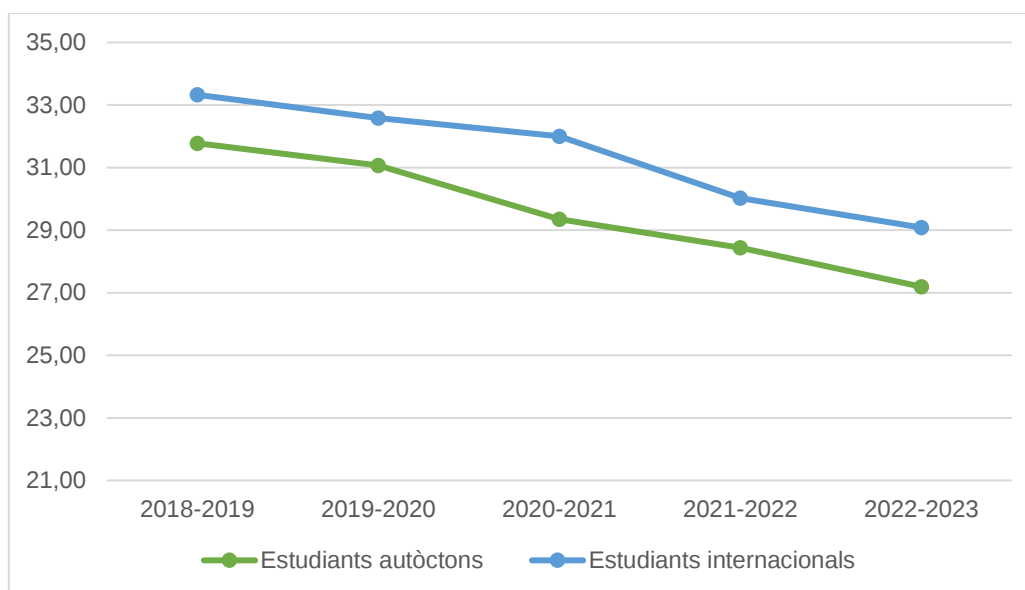

La mitjana d'edat dels estudiants internacionals en els màsters de la Universitat de Barcelona és de 30,02 anys, amb una desviació típica de 7,14 anys, la qual cosa situa la majoria d'aquestes persones en la franja dels vint-i-un als trenta-set anys. Aquesta distribució reflecteix que els màsters atreuen tant graduats recents com professionals que busquen una especialització o reorientació laboral.

La figura 14 reflecteix l'evolució de la mitjana d'edat dels estudiants internacionals als programes de màster de la UB en el període analitzat.

Figura 14

Evolució de la mitjana de l'edat dels estudiants internacionals de la UB

Es pot observar una tendència clara de descens en la mitjana d'edat: el curs 2018-2019 era de 33,22 anys, mentre que el curs 2022-2023 ha baixat a 28,93 anys. Aquest descens pot ser degut a la internacionalització més gran de l'educació i a l'augment de les oportunitats de mobilitat estudiantil, fets que fan que els estudiants escullin fer estudis de postgrau a l'estranger poc després de finalitzar els estudis de grau.

És interessant observar que el curs 2020-2021, que coincideix amb l'impacte més fort de la pandèmia de COVID-19, la mitjana d'edat es va mantenir relativament estable (32,49), però amb un augment significatiu en la desviació típica (7,55), cosa que indica que estudiants de diferents rangs d'edat van accedir als programes de màster durant aquest període. Això podria explicar-se per canvis en les circumstàncies laborals o educatives a causa de la pandèmia, cosa que va portar persones de diferents edats a continuar la seva educació superior. Després del pic de variabilitat del 2020-2021, els anys següents es nota una disminució tant en la mitjana com en la desviació típica, cosa que suggereix una estabilització en l'arribada d'estudiants més joves i amb una dispersió menor a les edats. Això coincideix amb la recuperació de la mobilitat internacional i la normalització dels programes acadèmics després de l'impacte inicial de la pandèmia.

Hi ha variacions en aquesta distribució per gènere? Com es comparen aquestes dades amb els estudiants autòctons?

La comparació de la mitjana d'edat entre els alumnes autòctons i internacionals revela diferències interessants. Entre els autòctons, l'edat mitjana és pràcticament la mateixa per a homes (29,60 anys) i dones (29,53 anys), la qual cosa indica poca variació entre gèneres. Ara bé, en els internacionals, els homes presenten una mitjana d'edat superior (32,01 anys) a la de les dones

(30,95 anys), xifres que suggereixen una tendència superior dels homes a accedir als màsters amb més experiència professional o després de més temps en el mercat laboral.

En general, els estudiants internacionals són més grans que els autòctons, cosa que podria indicar que es matriculen en un màster a la recerca d'una especialització o una reorientació professional. Aquesta diferència d'edat és més marcada entre els homes, cosa que podria estar relacionada amb diferents temps d'accés a la formació avançada.

Taula 3

Mitjana i desviació típica de l'edat en funció del gènere i la tipologia d'estudiant

	Estudiant autòcton	Estudiant internacional
	Edat mitjana (d. t.)	Edat mitjana (d. t.)
Home	29,6 (7,48)	32 (6,29)
Dona	29,5 (7,42)	30,9 (5,83)

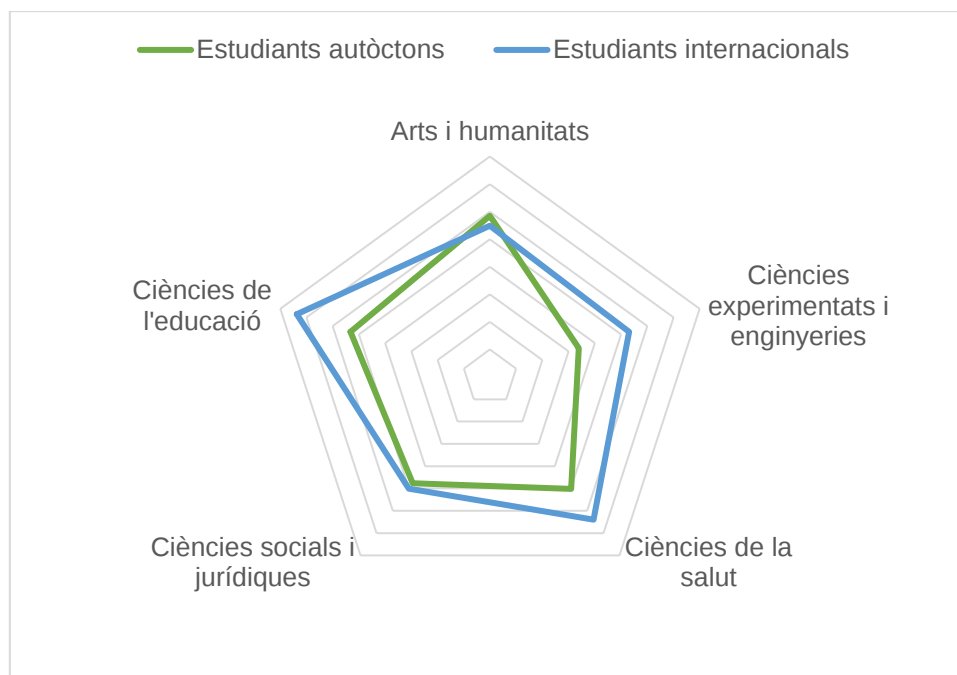
Hi ha diferències en la distribució d'edat per àrees d'estudi?

La figura 15 compara l'edat mitjana d'autòctons i internacionals en els diferents àmbits d'estudi a la Universitat de Barcelona.

Els estudiants internacionals solen ser més grans que els autòctons en la majoria dels àmbits d'estudi, especialment en àrees com les ciències de la salut i les ciències de l'educació. Això suggereix que els internacionals busquen especialització avançada o reorientació professional en etapes més avançades de la carrera. Tot i això, en àrees com les ciències socials i jurídiques o les arts i humanitats la diferència d'edat entre ambdós grups és més equilibrada.

Figura 15

Mitjana de l'edat en funció de l'àrea de coneixement

2.4. La procedència de l'alumnat internacional

El quart apartat amplia el perfil de l'estudiant internacional i se centra en un aspecte clau de la internacionalització: la procedència de l'estudiant, en què observa si hi ha hagut una evolució significativa al llarg dels anys acadèmics, la relació amb el gènere i els àmbits disciplinaris.

D'on provenen i quines variacions s'han produït al llarg del període?

L'anàlisi de la procedència geogràfica de l'alumnat internacional en els programes de màster de la UB revela una diversitat significativa quant a les regions d'origen. En total, hi ha representats cent vint països, que s'han organitzat en funció de les regions següents del món.

Taula 4*Estudiants internacionals segons la regió de procedència*

Regió	Nombre (n)	%
Amèrica Llatina i Carib	2.350	52,8
Europa	878	19,8
Àsia Oriental	724	16,3
Resta d'Àsia i Oceania	239	5,4
Estats Units i Canadà	155	3,5
Àfrica	99	2,2

A continuació, es presenta una anàlisi més detallada de les dades per àrees geogràfiques.

L'Amèrica Llatina i el Carib constitueixen la regió predominant

La majoria dels estudiants internacionals provenen de l'Amèrica Llatina i el Carib (ALC), amb un 52,9 % del total. Aquest predomini podria estar relacionat amb factors com la proximitat cultural i lingüística, atès que molts països d'aquesta regió comparteixen l'idioma espanyol, cosa que facilita l'adaptació acadèmica i social. A més a més, la relació acadèmica històrica i els programes de cooperació entre universitats espanyoles i llatinoamericanes també han fomentat aquest flux d'estudiants.

Un total de 2.350 estudiants procedents de la regió es van matricular en un màster durant el període 2018-2019 i 2022-2023. Països com Xile, Colòmbia, el Perú, l'Equador, Mèxic i l'Argentina són entre els deu països de procedència més importants.

Taula 5*Rànquing de països de l'Amèrica Llatina i el Carib (n = 2.350)*

País	Estudiants internacionals (n)	País	Estudiants internacionals (n)
1. Xile	516	13. Uruguai	36
2. Colòmbia	482	14. Panamà	25
3. Perú	263	15. Cuba	23
4. Equador	244	16. Hondures	23
5. Mèxic	192	17. Puerto Rico	21
6. Argentina	133	18. Guatemala	11
7. Brasil	115	19. Nicaragua	9
8. Paraguai	89	20. El Salvador	7
9. Veneçuela	46	21. Jamaica	2
10. República Dominicana	39	22. Santa Lúcia	1

11. Bolívia	36	23. Trinidad i Tobago	1
12. Costa Rica	36		

Europa és la segona regió amb més percentatge d'estudiants internacionals (19,9 %), cosa que reflecteix els sòlids llaços de mobilitat estudiantil dins de l'EEES. Els programes europeus i les beques de mobilitat intraregional tenen un paper important en aquest intercanvi d'estudiants. En la taula següent es pot veure un predomini d'estudiants de l'Europa occidental. Un total de 878 estudiants procedents de la regió es van matricular en un màster durant el període 2018-2019 i 2022-2023.

Taula 6

Rànquing de països d'Europa (n = 878)

País	Estudiants internacionals (n)	País	Estudiants internacionals (n)
1. Itàlia	165	2. Albània	8
3. Alemanya	125	4. Croàcia	7
5. Països Baixos	77	6. Letònia	5
7. Rússia	63	8. Andorra	4
9. Portugal	58	10. Bòsnia i Hercegovina	4
11. França	55	12. Suècia	4
13. Regne Unit	42	14. República Txeca	4
15. Irlanda	33	16. Dinamarca	3
17. Bèlgica	28	18. Eslovàquia	3
19. Grècia	27	20. Eslovènia	3
21. Romania	24	22. Lituània	3
23. Àustria	21	24. Luxemburg	3
25. Polònia	21	26. Moldàvia	3
27. Ucraïna	20	28. Bielorússia	2
29. Hongria	15	30. Noruega	2
31. Suïssa	12	32. Finlàndia	1
33. Bulgària	10	34. Islàndia	1
35. Sèrbia	10	36. Macedònia	1
37. Xipre	10	38. Malta	1

Un 9,8 % dels estudiants internacionals prové de l'Àsia Oriental, xifra que inclou països com la Xina, el Japó, Corea del Sud i d'altres. Això reflecteix la participació creixent d'estudiants asiàtics en l'educació superior europea, especialment en programes de màster, que són reconeguts per la qualitat acadèmica i les oportunitats de recerca. L'alta mobilitat d'estudiants

asiàtics cap a Europa és una tendència que ha crescut les darreres dècades a causa dels acords acadèmics i la internacionalització de l'educació superior.

La Xina, amb un total de 684 estudiants, encapçala el rànquing de països amb més estudiants internacionals a la UB.

Taula 7

Rànquing de països de l'Àsia oriental (n = 724)

País	Estudiants internacionals (n)
1. Xina	684
2. Taiwan	19
3. República de Corea	10
4. Japó	9
5. República Democràtica de Corea	1
6. Hong Kong	1

Procedeixen de la resta d'Àsia i Oceania 239 estudiants, xifra que representa un 5,4 % de l'alumnat i suggereix un flux d'estudiants procedents d'aquests països que també busquen oportunitats a Europa. Els fluxos d'estudiants d'aquesta regió procedeixen fonamentalment de l'Iran, l'Índia, Turquia i el Pakistan.

Taula 8

Rànquing països de la resta d'Àsia i Oceania (n = 239)

País	Estudiants internacionals (n)	País	Estudiants internacionals (n)
1. Iran	43	16. Unió dels Emirats Àrabs	4
2. Índia	30	17. Vietnam	4
3. Turquia	27	18. Azerbaidjan	3
4. Pakistan	22	19. Iraq	3
5. Líban	12	20. Malàisia	2
6. Síria	12	21. Nepal	2
7. Bangladesh	10	22. Armènia	1
8. Filipines	10	23. Austràlia	1
9. Geòrgia	10	24. Iemen	1
10. Indonèsia	9	25. Kirguizstan	1
11. Kazakhstan	9	26. Nova Zelanda	1
12. Aràbia Saudita	5	27. Oman	1
13. Israel	5	28. Sri Lanka	1
14. Jordània	5	29. Uzbekistan	1
15. Tailàndia	4		

Els estudiants dels Estats Units i el Canadà representen un 3,2 % del total. Encara que el nombre és més baix en comparació amb altres regions, és notable considerant la competència amb universitats d'alta qualitat a la regió d'origen. Sovint aquests estudiants busquen programes específics que els permetin tenir una experiència internacional o accedir a àrees d'estudi de renom a Europa.

Taula 9

Rànquing països dels Estats Units i Canadà (n = 155)

País	Estudiants internacionals (n)
1. Estats Units d'Amèrica	131
2. Canadà	24

Àfrica representa el 2,2 % dels estudiants internacionals, una proporció inferior comparada amb altres regions. Aquesta baixa representació pot estar influïda per reptes econòmics i de mobilitat, encara que hi ha un interès creixent per l'educació superior a Europa entre estudiants africans, especialment en programes finançats per beques internacionals.

Taula 10

Rànquing de països d'Àfrica (n = 99)

País	Estudiants internacionals (n)	País	Estudiants internacionals (n)
1. Marroc	21	12. Níger	2
2. Nigèria	14	13. República de Sud-àfrica	2
3. Senegal	10	14. Uganda	2
4. Etiòpia	7	15. Angola	1
5. Moçambic	6	16. Burkina Faso	1
6. Cap Verd	5	17. Camerun	1
7. Egipte	5	18. República Centreafricana	1
8. Ghana	5	19. Congo	1
9. Tunísia	5	20. República Democràtica del Congo	1
10. Algèria	4	21. Guinea Equatorial	1
11. Kenya	3	22. Togo	1

Una visió global de la informació oferta per àrees geogràfiques assenyala que el deu primers llocs en el rànquing dels països amb estudiants entrants a la UB són la Xina (684 estudiants), Xile (516 estudiants), Colòmbia (482 estudiants), el Perú (263 estudiants), l'Equador

(244 estudiants), Mèxic (192 estudiants), Itàlia (165 estudiants), l'Argentina (133 estudiants), els Estats Units (131 estudiants) i Alemanya (125 estudiants). A més, en els darrers cinc anys la Xina, Xile i Colòmbia s'han repartit les tres primeres posicions.

L'evolució per cursos de la procedència dels estudiants internacionals mostra lleugeres variacions. L'ALC continua sent la regió amb la més representació en el total d'estudiants; això no obstant, el seu domini s'ha vist reduït lleugerament els darrers anys, especialment després de la pandèmia, a causa dels desafiaments a què s'han d'enfrontar els estudiants d'aquesta regió per accedir a l'educació internacional. De fet, el curs 2020-2021 mostra un descens en totes les àrees. En la resta de les àrees podem observar un creixement en els darrers dos cursos acadèmics, amb més reactivació.

Taula 11

Evolució d'estudiants internacionals per regió de procedència

Regió	2018-19 n (%)	2019-20 n (%)	2020-21 n (%)	2021-22 n (%)	2022-23 n (%)	Total
Amèrica Llatina i el Carib	601 (25,6)	545 (23,2)	269 (11,4)	449 (19,1)	486 (20,7)	2350
Europa	164 (18,7)	152 (17,3)	121 (13,8)	209 (23,8)	232 (26,4)	878
Àsia oriental	123 (17,0)	145 (20,0)	110 (15,2)	185 (25,6)	161 (22,2)	724
Reste de Àsia y Oceania	47 (19,7)	46 (19,2)	29 (12,1)	63 (26,4)	54 (22,6)	239
EEUU y Canadà	27 (17,4)	40 (25,8)	16 (10,3)	35 (22,6)	37 (23,9)	155
Àfrica	18 (18,2)	15 (15,2)	13 (13,1)	27 (27,3)	26 (26,3)	99

Quines diferències hi ha en el perfil sociodemogràfic dels estudiants internacionals segons la regió de procedència?

La taula 12 mostra que el patró dels estudiants de màster procedents de la regió d'Àfrica és clarament diferent de la resta. En aquest cas, la presència de dones africanes en els estudis de màster de la UB és significativament inferior a la dels homes, fet que trenca la tendència global de predomini de les dones entre estudiants internacionals. Les diferències més grans les trobem en els estudiants procedents de l'Àsia oriental: en aquesta regió la situació és clarament inversa i hi predominen les dones (i molt) per sobre dels homes.

Taula 12

Freqüència i percentatge d'homes i dones en funció de la regió de procedència

Regió	Home	Dona
Amèrica Llatina i Carib	912 (38,8%)	1438 (61,2%)
Europa	298 (33,9%)	580 (66,1%)
Àsia oriental	176 (24,3%)	548 (75,7%)
Resta d'Àsia i Oceania	92 (38,5%)	147 (61,5%)
Estats Units i Canadà	63 (40,6%)	92 (59,4%)
Àfrica	61 (61,6%)	38 (38,4%)

El perfil de l'estudiantat internacional en relació amb l'edat també presenta diferències relacionades amb la procedència geogràfica. Com mostra la taula 13, els estudiants procedents de l'ALC i d'Àfrica són més grans que els asiàtics, sobretot els procedents de l'Àsia oriental.

Taula 13

Mitjana d'edat i desviació en funció de la regió de procedència

Regió	Mitjana (m)	D. t.
Amèrica Llatina i Carib	33,61	5,91
Europa	28,96	5,40
Àsia oriental	27,30	3,23
Resta d'Àsia i Oceania	30,11	5,24
EUA i Canadà	30,17	5,82
Àfrica	32,68	6,63

Quines són les preferències acadèmiques dels estudiants en funció de la regió de procedència?

Les dades confirmen que la regió d'origen influeix en les preferències dels estudiants internacionals. Així, les ciències socials i jurídiques són l'opció que prefereixen els estudiants de totes les regions, però hi ha un clar domini de l'ALC i Europa. En canvi, les arts i humanitats són més atractives per als estudiants de l'Àsia oriental, cosa que pot estar relacionada amb la recerca de programes culturals i de lingüística. Les ciències són una opció preferida pels estudiants de l'ALC, però té menys atractiu per als estudiants de l'Àsia oriental. Finalment, les ciències de la salut són molt populars entre els estudiants de l'ALC, mentre que Europa i Àsia oriental mostren menys interès a cursar un màster a Catalunya en aquest camp.

Taula 14*Distribució dels estudiants en els àmbits d'estudi segons l'origen*

Regió	Arts i hum.	Experim. i enginyeries	Salut	Socials i jurídiques	Educació
Amèrica Llatina i Carib	363	414	649	670	254
Europa	158	139	167	363	51
Àsia Oriental	329	17	52	283	43
Resta d'Àsia i Oceania	17	70	74	74	4
EUA i Canadà	56	27	27	35	10
Àfrica	6	31	35	18	9

La taula 15 presenta una anàlisi més detallada dins de cada àmbit de coneixement i centra l'atenció en els tres màsters amb el nombre més alt d'alumnes internacionals. Per a cada màster s'assenyala el nombre de països de l'estudiantat internacional i els països dels quals hi ha més representació.

De nou, l'anàlisi intraàmbit mostra diferències importants, amb màsters en què hi ha una important diversitat en la procedència de l'alumnat davant d'altres, com el cas de Turisme Urbà, en què el 87,9 % procedeix de la Xina. Aquesta anàlisi remarca les diferències culturals i educatives que influeixen en les eleccions acadèmiques dels estudiants internacionals, al mateix temps que suggereix que la UB ha de continuar desenvolupant estratègies específiques per atreure diferents perfils d'estudiants segons la regió de procedència i l'àrea de coneixement.

Taula 15

Nombre total de països i principals països de procedència dels estudiants internacionals. Distribució per màster

Àmbit	Màster	Nombre de països de procedència	Països de procedència principals (%)
	Turisme urbà	10	Xina (87,9 %)
Arts i humanitats (31,5 %)	Lingüística Aplicada i Adquisició de Llengües en Contextos Multilingües	25	EUA (33,8 %), Xina (12,5 %)
	Espanyol com a Llengua Estrangera: Recerca i Pràctiques Professionals	10	Xina (84,5 %)
	Energies Renovables i Sostenibilitat Energètica	20	Colòmbia (30,6 %), Xile (12,9 %)

Ciències experimentals i enginyeries (18,5 %)	Ecologia, Gestió i Restauració del Medi Natural	11	Colòmbia (24,4 %), Perú (22,2 %)
	Fonaments de la Ciència de Dades	17	EUA (19,2 %), Itàlia (16,2 %)
Ciències de la salut (27,6 %)	Competències Mèdiques Avançades	30	Colòmbia (20 %), Xile i Portugal (10,8 %)
	Recerca Clínica	32	Mèxic (11,3 %), Xile (11,3 %)
	Medicina Translacional	35	Xina (13,4 %), Iran (12,2 %)
Ciències socials i jurídiques (39,9 %)	Erasmus Mundus en Mercats Globals, Creativitats Locals	56	Xina (15,5 %)
	Reptes Globals per a la Sostenibilitat	27	Països Baixos (27,7 %)
	Empresa Internacional / International Business	39	Alemanya (29,3 %)
Ciències de l'educació (11,7 %)	Recerca i Canvi Educatiu	9	Xile (50 %), Paraguai (28,3 %)
	Intervencions Socials i Educatives	13	Xile (29,4 %), Paraguai (19,6 %)
	Direcció i Gestió de Centres Educatius	14	Xile (45,7 %)

3. CONCLUSIONS

Les institucions d'educació superior (IES) presten cada vegada més atenció a les seves estratègies d'internacionalització i a les conseqüències que generen, no només en l'àmbit financer (Fernández i Ruza, 2004). Per impulsar i consolidar un procés d'internacionalització, és fonamental que les polítiques institucionals el reconeguin com un aspecte clau dins de la seva missió i els seus valors (Gacel-Àvila, 2018). Marinoni *et al.* (2019) analitzen les dades de les diferents sèries temporals de l'enquesta mundial i observen un canvi en la percepció institucional: la internacionalització s'ha deixat de considerar un fi en si mateix (com en les primeres edicions) per convertir-se en un mitjà per millorar la qualitat de l'educació.

És evident que la gestió de la internacionalització, que inclou la planificació i el finançament de les accions, el nombre i la formació dels professionals implicats en les agències i/o oficines d'internacionalització, la col·laboració amb el professorat que acull els estudiants internacionals, i la qualitat dels serveis i programes d'acolliment i acompanyament contribueixen significativament a millorar els resultats de la mobilitat en termes tant qualitatius com quantitatius (Engel *et al.*, 2014; Gacel-Àvila, 2018; Sandström i Hudson, 2019). El coneixement del perfil dels estudiants és una informació rellevant per millorar la internacionalització de la Universitat de Barcelona, i aquesta ha estat la finalitat d'aquest estudi.

L'anàlisi del perfil de gènere entre els estudiants internacionals en els màsters de la Universitat de Barcelona revela un predomini significatiu de les dones, que constitueixen el 64 % del total, enfront del 36 % d'homes. Aquesta tendència suggereix que les dones aprofiten de manera més efectiva les oportunitats de formació superior i mobilitat internacional, de manera que es reflecteix un avenç en el seu desenvolupament acadèmic i professional. Les xifres són especialment destacades en àrees com les ciències de l'educació, les arts i humanitats i les ciències de la salut, en què la representació femenina és notablement alta. Per contra, en disciplines com les ciències experimentals i enginyeries la distribució de gènere mostra més equitat, ja que s'evidencia un interès creixent de les dones per les carreres en ciència i tecnologia. Aquestes dades són indicatives de l'impacte d'iniciatives globals i nacionals que promouen la igualtat de gènere en l'educació.

En termes d'edat, la mitjana dels estudiants internacionals en els màsters de la Universitat de Barcelona és d'aproximadament trenta anys, amb el 73 % d'estudiants que són menors de trenta-un anys. Al llarg dels darrers anys acadèmics, s'ha observat un descens en la mitjana d'edat, que ha passat de 33,22 anys el 2018-2019 a 28,93 anys el 2022-2023, cosa que suggereix una tendència creixent cap a la internacionalització de l'educació i una mobilitat estudiantil més alta entre les persones que s'han acabat de graduar. A més, se subratlla que els estudiants internacionals tendeixen a ser més grans que els parells autòctons, particularment en àrees com

les ciències de la salut i les ciències de l'educació, en què busquen especialització avançada o reorientació professional en etapes més avançades de les seves carreres. Això reflecteix una cerca activa de formació que s'adapta a les necessitats canviants del mercat laboral global.

La procedència geogràfica dels estudiants internacionals en els màsters de la UB reflecteix les tendències globals de mobilitat estudiantil a escala nacional i autonòmica. L'Amèrica Llatina i el Carib destaquen com a principal font d'estudiants internacionals, probablement a causa de la proximitat cultural i els programes de cooperació acadèmica amb Espanya i Catalunya. Europa i Àsia són les àrees geogràfiques següents quant a la presència, cosa que reflecteix els sòlids llaços entre universitats europees i la creixent mobilitat internacional des d'Àsia.

En el període de 2018-2019 a 2022-23, els deu països amb més estudiants internacionals en els màsters de la UB han estat la Xina (684), Xile (516), Colòmbia (482), el Perú (263), l'Equador (244), Mèxic (192), Itàlia (165), l'Argentina (133), els Estats Units (131) i Alemanya (125). Destaca que la Xina, Xile i Colòmbia han ocupat consistentment les tres primeres posicions durant els darrers cinc anys, de manera que s'han consolidat com els principals països d'origen dels estudiants internacionals a la Universitat.

Tot i que les xifres varien entre regions, la diversitat de procedències és notable, cosa que enriqueix l'entorn acadèmic de la Universitat de Barcelona, ja que es faciliten la internacionalització a casa i l'intercanvi intercultural. És important analitzar els mecanismes per poder aprofitar la riquesa dels intercanvis per als mateixos estudiants autòctons.

La diversitat acadèmica i cultural que aporten els estudiants internacionals és un valor afegit significatiu per a la comunitat universitària, que enriqueix l'ambient educatiu i promou un intercanvi de coneixements i experiències. La Universitat de Barcelona, en adaptar-se a les circumstàncies canviants i fomentar la internacionalització, es posiciona com una destinació atractiva per a estudiants de diverses parts del món, cosa que alhora n'enforteix la reputació global.

4. BIBLIOGRAFIA

- Engel, L., Sandström, A. M., Van der Aa, R. i Glass, A. (2014). *The EAIE Barometer. Internationalisation in Europe. Executive Summary*. EAIE European Association for International Education.
- Fernández, S. i Ruza, E. (2004). Los procesos de internacionalización y globalización en la educación superior: un análisis de los países de la OCDE. *Revista de Educación*, 335, 285-413.
- Gacel-Àvila, J. (coord.). (2018). *Educación superior, internacionalización e integración en América Latina i el Caribe: balance regional y prospectiva*. UNESCO - IESALC i Universitat Nacional de Córdoba.
- Maldonado-Maldonado, A., Cárdenas Denham, S. i Cortes Velasco, C. I. (2021). ¿Qué inhibe la participación en actividades de movilidad? Un acercamiento a la percepción de los estudiantes de educación superior en Guanajuato. *Revista Mexicana de Investigación Educativa*, 26 (88), 19-45.
- Marinoni, G., Egron-Polak, E. i Green, M. (2019). *A changing view of benefits of HE internationalization*. University World News.
- Ministeri de Ciència, Innovació i Universitats (2024). *Datos y cifras del sistema universitario español. Publicación 2021-2022*. Govern d'Espanya. universidades.gob.es/publicaciones-e-informes
- Reial decret 822/2021, de 28 de setembre, pel qual s'estableix l'organització dels ensenyaments universitaris i del procediment d'assegurament de la seva qualitat. *Butlletí Oficial de l'Estat*, núm. 233, 29 de setembre de 2021. boe.es/boe/dias/2021/09/29/pdfs/BOE-A-2021-15620.pdf
- Sandström, A.-M. i Hudson, R. (2018). *The EAIE Barometer: Internationalisation in Europe*. EAIE European Association for International Education.
- UNESCO Institute for Statistics (2024). [UIS.Stat](https://uis.unesco.org/). UIS-UNESCO. data.uis.unesco.org/index.aspx?queryid=3807 (consulta de les dades: 12 de març de 2024).